"Iedereen die dat wil, moet de mogelijkheid krijgen om ook digitaal mee te doen."

Programmaplan Digitale Inclusie

24 oktober 2023

Gemeente Rotterdam

Voorwoord

We zijn steeds vaker online. Onze levens spelen zich meer en meer in de digitale wereld af. We appen, videobellen en maken gebruik van sociale media. Maar ook een afspraak maken in het ziekenhuis, het regelen van een verzekering of contact met de overheid gaat steeds vaker online. Voor veel mensen is dat niet meer dan vanzelfsprekend en zij zien het als een voordeel. Toch is dat niet voor iedere Rotterdammer een gegeven. Hoe zorgen we dat we iedereen daarin meenemen? Hoe zorgen we dat iedereen ook digitaal dezelfde kansen krijgt?

Als wethouder streef ik naar digitale inclusie, daarom hebben we als gemeente dit programmaplan opgesteld. Een plan om deze vragen te beantwoorden en om te zorgen dat iedere Rotterdammer mee kan doen. Ook online.

Digitale inclusie gaat wat mij betreft om toegang tot apparaten en internet maar ook om de vaardigheden en kennis om ermee om te gaan. Daarom werken we met partners in de stad onder andere samen aan het verschaffen van apparaten en het verzorgen van trainingen in digitale basisvaardigheden.

Verder vind ik het belangrijk om bewoners te betrekken bij nieuwe digitale ontwikkelingen. Daarom is er een 'Civic AI-lab' in ontwikkeling. Hierbij kunnen bewoners meepraten over beleid of nieuwe toepassingen van digitale technologie. Zo zorgen we ervoor dat we nog beter kunnen aansluiten bij de Rotterdammer. Want alleen samen kunnen we de digitale kloof dichten.

Faouzi Achbar MBA MSc
Wethouder Welzijn, Samenleven,
Sport en Digitale inclusie

Inhoudsopgave

Voorwoord **2**

1 Inleiding **4**
1.1 Achtergrond en context 4
1.2 Bereikte resultaten tot op heden 4
1.3 Leeswijzer 5

2 Ambitie voor digitale inclusie in Rotterdam **6**
2.1 Zorgen voor gelijke kansen 6
2.2 Streven naar digitale geletterdheid 6
2.3 Geruik van algoritmen 6
2.4 De Rotterdamse uitdaging 6
2.5 Onze ambitie 7

3 De kern van digitale inclusie **8**
3.1 Samenhang met aanverwante domeinen 8
3.1.1 Basisvaardigheden 8
3.1.2 Onderwijs 9
3.1.3 Armoedebestrijding 9
3.1.4 Werk en inkomen 9
3.1.5 Zorg en Welzijn 9
3.1.6 Cultuur 9
3.1.7 Sport 9
3.1.8 Democratie 9
3.2 Samenhang met andere digitale werkvelden 10
3.2.1 Digitale transformatie en digitalisering 10
3.2.2 Digitale dienstverlening 10
3.2.3 Bewustzijn over betrouwbare bronnen en (cyber)veiligheid 10

4 Doelstellingen programma digitale inclusie **11**
4.1 Vergroten van het bereik van digitale inclusie-initiatieven 11
4.1.1 In kaart brengen bestaand en toekomstig aanbod 11
4.1.2 Kennis en hulp 12
4.2 (Helpen) zorgen voor veilig werkende apparaten en internettoegang 12
4.3 Civic AI-lab Rotterdam 13

5 Acties **13**

6 Het organiseren van participatie op algoritmen **16**
6.1 Ambities 17
6.2 Doelen van participatie op algoritmen 17
6.3 Een Rotterdams Civic AI Lab 17

7 Begroting **21**

Bijlage 1: Bij digitale inclusie betrokken partijen in Rotterdam **22**

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en context

We leven in een wereld waar digitalisering ons leven beïnvloedt. Het beïnvloedt hoe we communiceren, werken, leren en zelfs hoe we met gezondheid omgaan. Het internet en alles wat daarbij hoort zijn onmisbaar geworden. De coronapandemie heeft dit nog duidelijker gemaakt. Sommige mensen profiteren van deze ontwikkelingen, maar anderen ervaren juist problemen door de digitalisering. Deze groep raakt mogelijk geïsoleerd, wat leidt tot verschillen tussen mensen en zelfs tussen burgers en overheid.

1.2 Bereikte resultaten tot op heden

Hiernaast is te zien waar gedurende het eerste jaar van het huidige college op digitale inclusie onder meer aan gewerkt is.

De digitale Rotterdammer

Een 7-delige podcastserie waarin we met Rotterdammers praten over hoe ze omgaan met digitale zaken.
Te beluisteren via https://spotify.link/8Qz8IYXN6Cb

Partners in Digitaal Meedoen

Er is een netwerk opgezet in de stad van mensen en partijen (waaronder welzijnsorganisaties, sociaal ondernemers, etc.) dat zich bezighoudt met het overbruggen van de digitale kloof. Zie bijlage 1.

TeaTime

We hebben ervaring opgedaan met het organiseren van digitale vaardigheidstrainingen bij mensen thuis door mensen die zij vertrouwen uit hun eigen sociale netwerk.

De Proeftuin

Proef met 400 mensen die werk zoeken om hen te helpen bij digitale vaardigheden, zoals computergebruik, internet en online informatie vinden. Dit kan hun kansen op werk vergroten en toegang tot de digitale wereld verbeteren.

Social return on investment (SROI) op de digitale kloof

We hebben bedrijven bij wijze van proef gevraagd om (gebruikte) laptops te leveren als invulling van hun SROI-verplichting. De gedachte hierachter is dat SROI naast het laten verrichten van werkzaamheden in het kader van gemeentelijke opdrachten door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, ook een manier kan zijn om de digitale kloof te verkleinen.

Schooltassen voor de middelbare school

Samen met het sportmerk Banlieue hebben we een bewustwordingsactie[1] uitgevoerd. Het doel was om jongeren te bereiken en met hen te praten over de goede en minder goede kanten van het online zijn, zowel met elkaar als met leraren op school. We deden dit door samen met Banlieue rugzakken uit te delen aan leerlingen die na de zomervakantie naar de middelbare school gaan. In deze rugzakken zaten speciale items die de jongeren aanspreken en die hen helpen om vol vertrouwen en gemotiveerd aan de middelbare school te beginnen.

[1] *https://www.tiktok.com/@nosstories/video/7246777937788194075*

1.3 Leeswijzer

Deze leeswijzer helpt u door dit document te navigeren en geeft u een overzicht van de hoofdstukken en hun volgorde. We hopen dat dit document beter begrip geeft van het plan digitale inclusie in Rotterdam.

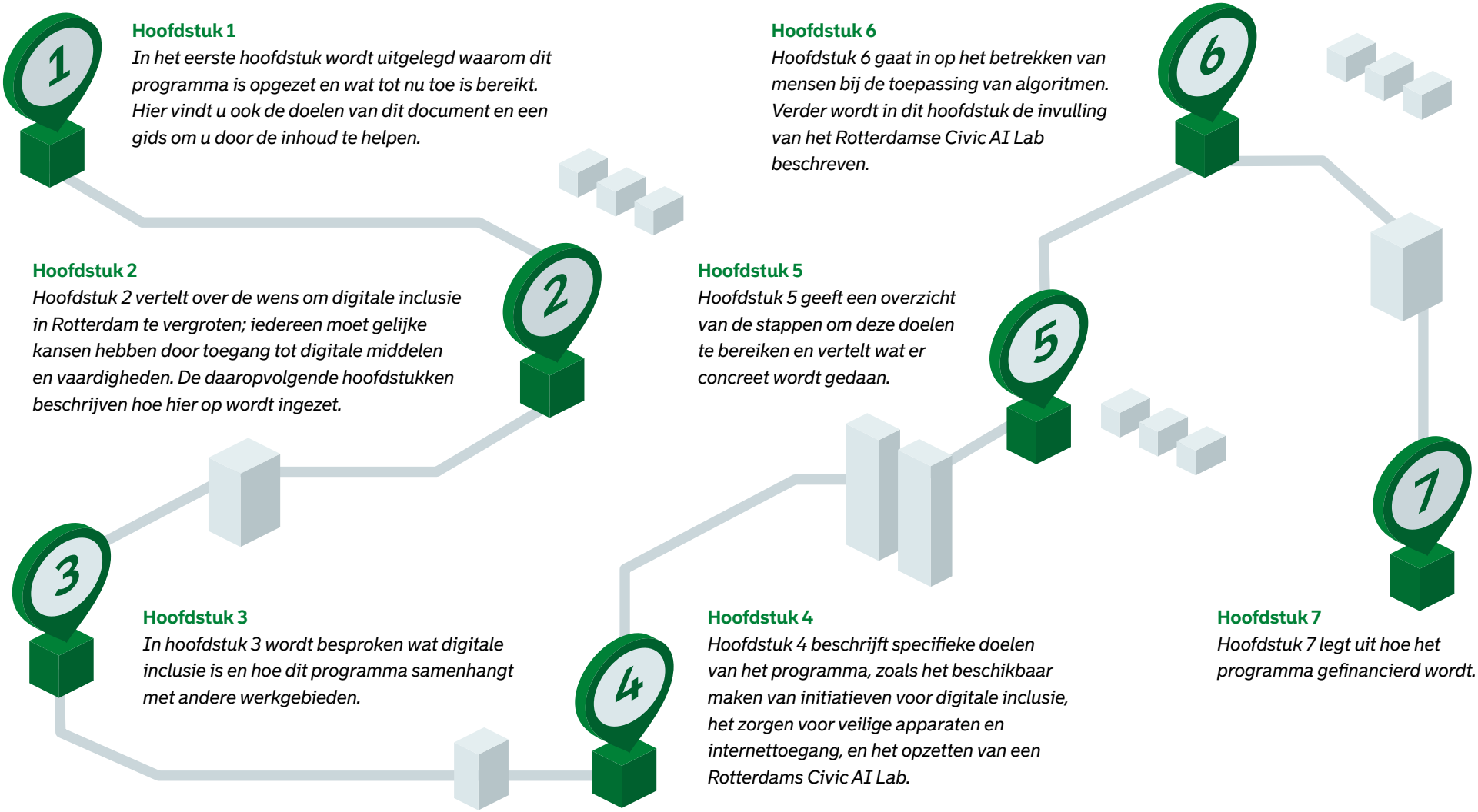

Hoofdstuk 1
In het eerste hoofdstuk wordt uitgelegd waarom dit programma is opgezet en wat tot nu toe is bereikt. Hier vindt u ook de doelen van dit document en een gids om u door de inhoud te helpen.

Hoofdstuk 2
Hoofdstuk 2 vertelt over de wens om digitale inclusie in Rotterdam te vergroten; iedereen moet gelijke kansen hebben door toegang tot digitale middelen en vaardigheden. De daaropvolgende hoofdstukken beschrijven hoe hier op wordt ingezet.

Hoofdstuk 3
In hoofdstuk 3 wordt besproken wat digitale inclusie is en hoe dit programma samenhangt met andere werkgebieden.

Hoofdstuk 4
Hoofdstuk 4 beschrijft specifieke doelen van het programma, zoals het beschikbaar maken van initiatieven voor digitale inclusie, het zorgen voor veilige apparaten en internettoegang, en het opzetten van een Rotterdams Civic AI Lab.

Hoofdstuk 5
Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van de stappen om deze doelen te bereiken en vertelt wat er concreet wordt gedaan.

Hoofdstuk 6
Hoofdstuk 6 gaat in op het betrekken van mensen bij de toepassing van algoritmen. Verder wordt in dit hoofdstuk de invulling van het Rotterdamse Civic AI Lab beschreven.

Hoofdstuk 7
Hoofdstuk 7 legt uit hoe het programma gefinancierd wordt.

2 Ambitie voor digitale inclusie in Rotterdam

2.1 Zorgen voor gelijke kansen

Rotterdam vindt het belangrijk dat digitale inclusie wordt vergroot. Dit helpt om meer gelijkheid te krijgen. Het is nodig dat iedereen toegang heeft tot digitale voorzieningen en weet hoe ze die kunnen gebruiken. Dat is een belangrijke stap om ervoor te zorgen dat iedereen dezelfde kansen heeft en niet wordt buitengesloten. Het gaat niet alleen om de beschikbare apparatuur en vaardigheden die je moet kennen. Het gaat ook om een veilige internetverbinding en om mensen en organisaties in de buurt die je hierbij kunnen helpen.

2.2 Streven naar digitale geletterdheid

Weten hoe je met technologie moet omgaan is belangrijk om mee te kunnen komen. Volgens cijfers van CBS beschikt meer dan 20% van de Nederlanders tussen de 16 en 75 jaar niet over digitale basisvaardigheden[2]. Omdat Rotterdam relatief veel mensen heeft met weinig inkomen[3] en problemen met taal[4], is het aannemelijk dat ook een aanzienlijk percentage Rotterdammers moeite heeft om digitaal mee te komen.

Het is niet precies te zeggen hoeveel mensen kampen met een digitale kloof, omdat deze verschillende vormen kan aannemen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan moeite hebben met onlinebetalingen, contact met de overheid en zoeken naar een huis of werk. Daarbij varieert de mate waarin hinder wordt ervaren.

Vroeger dachten we vaak dat oudere mensen meer moeite hadden met technologie, maar dat is niet meer zo. Zelfs jongeren hebben niet altijd de benodigde digitale vaardigheden om volwaardig deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Deze groep mensen heeft verschillende behoeften en achtergronden[5].

2.3 Gebruik van algoritmen

Het toepassen van algoritmen biedt kansen om efficiënter en doelmatiger te werken en onze dienstverlening te verbeteren. Tegelijkertijd weten we dat verkeerd gebruik van algoritmen ook Rotterdammers heeft geraakt. Het is duidelijk dat het gebruik van algoritmen en kunstmatige intelligentie veel kansen biedt, maar ook risico's met zich mee kan brengen. Het toeslagenschandaal laat zien dat we moeten voorkomen dat zulke problemen zich opnieuw voordoen. We hebben structurele oplossingen nodig om dit te voorkomen.

2.4 De Rotterdamse uitdaging

Het is belangrijk dat verschillende partijen in Rotterdam samenwerken, zoals bibliotheken, welzijnsorganisaties, scholen, vrijwilligers(organisaties), belangenverenigingen en sociaal ondernemers die mensen willen helpen. Ze zetten zich in om Rotterdammers in de stad met computers en internet kunnen omgaan. Er liggen kansen in het creëren van overzicht van trainingsaanbod van de verschillende organisaties, zodat Rotterdammers weten waar ze terecht kunnen.

Er zijn ook nog andere uitdagingen. Zo helpt het als iedereen kan beschikken over werkende en veilige digitale apparaten (smartphone, tablet, laptop of pc) en kan beschikken over stabiele internettoegang.

[2] *Nederland Europese koploper digitale vaardigheden (cbs.nl)*
[3] *https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaart2019/waar-wonen-de-armen-in-nederland/*
[4] *Beleidskader Basisvaardigheden 2023-2026 Rotterdam Vaardig Verder, Beter in taal, rekenen en digitale vaardigheden*
[5] *Jongeren niet zo digitaal vaardig als men denkt - Digitale Overheid*

De ambitie van Rotterdam kan als volgt worden samengevat:

"We willen gelijke kansen voor alle Rotterdammers, waarbij toegang tot digitale middelen en vaardigheden belangrijk is. Daartoe werken veel verschillende mensen en organisaties samen om ervoor te zorgen dat iedereen die dat wil, mee kan doen in de digitale maatschappij.

Ook het positief inzetten van algoritmen in maatschappelijke vraagstukken en het voorkomen van verkeerd gebruik, draagt bij aan gelijke kansen en is tevens onderdeel van onze ambitie."

De volgende hoofdstukken richten zich op de doelstellingen en acties om deze ambitie te verwezenlijken.

3 De kern van digitale inclusie

Digitale inclusie draait om gelijke toegang, het 'empoweren' van mensen en het creëren van kansen in de digitale wereld. Met 'empoweren' bedoelen we het versterken van individuen of groepen door hen de nodige kennis, vaardigheden, middelen en het zelfvertrouwen te geven om controle te nemen over hun eigen leven, beslissingen te nemen en positieve veranderingen te bewerkstelligen. Het gaat om het vergroten van hun vermogen om invloed uit te oefenen en deel te nemen aan zaken die hen aangaan, met als doel het verbeteren van hun welzijn, mogelijkheden en positie in de samenleving. Hieronder duiden we wat binnen dit kader valt en welke zaken buiten dit focusgebied liggen of een bredere context hebben.

3.1 Samenhang met aanverwante domeinen

Digitale inclusie raakt aan andere werkvelden uit het sociaal domein, omdat het invloed heeft op de kansen van mensen en hoe zij kunnen deelnemen aan de samenleving. Hieronder volgen enkele voorbeelden van hoe digitale inclusie samenhangt met andere werkvelden. Deze voorbeelden zijn dus geen onderdeel van digitale inclusie zelf.

3.1.1 Basisvaardigheden

Met basisvaardigheden bedoelen we taal, rekenen en digitale vaardigheden. Goede basisvaardigheden zijn belangrijk om mee te kunnen doen in de samenleving. Taal, rekenen en digitale vaardigheden gebruik je in het dagelijks leven namelijk overal. Het hebben van goede basisvaardigheden zorgt ervoor dat mensen zich zelfstandig kunnen redden. Onze samenleving staat geen moment stil en vraagt steeds weer andere vaardigheden en capaciteiten. Iedereen moet bovendien kunnen deelnemen aan onze digitale maatschappij en profiteren van de mogelijkheden die de digitale wereld biedt. De ambities op het gebied van basisvaardigheden van het college staan beschreven in het beleidskader 'Rotterdam vaardig verder'[6].

[6] *Beleidskader Basisvaardigheden 2023-2026 Rotterdam Vaardig Verder, Beter in taal, rekenen en digitale vaardigheden*

3.1.2 Onderwijs

Digitale vaardigheden zijn een onderdeel van het volgen van onderwijs in een steeds meer digitale wereld. Om online lessen te volgen, huiswerk te maken en informatie te zoeken, hebben leerlingen en studenten toegang nodig tot digitale middelen, zoals laptops, tablets en internet. Ook is het belangrijk dat kinderen veilig leren omgaan met digitale media, zoals sociale netwerken, online platforms en games. Digitale inclusie in het onderwijs draagt bij aan de ontwikkeling, het welzijn en de toekomstperspectieven van jongeren[7].

3.1.3 Armoedebestrijding

Digitale inclusie kan helpen om armoede te bestrijden, door mensen toegang te geven tot financiële diensten, zoals online bankieren, betalen en sparen. Ook kunnen mensen via digitale kanalen informatie vinden over hun rechten, in ondersteunende voorzieningen en regelingen waar zij gebruik van kunnen maken (zoals bijvoorbeeld de huur- of energietoeslag). Daarnaast kan digitale inclusie mensen ondersteunen bij het vinden van werk, bijvoorbeeld door online vacatures te zoeken, online sollicitaties te versturen en netwerken op te bouwen.

3.1.4 Werk en inkomen

Mensen die digitaal vaardig zijn, hebben meer kans om een baan te vinden, te behouden of van baan te veranderen. Ook kunnen zij zich beter aanpassen aan veranderingen in de werkomgeving, zoals nieuwe technologieën of systemen. Digitale inclusie bevordert dus de employability, de productiviteit en de duurzame inzetbaarheid van mensen[8].

3.1.5 Zorg en Welzijn

Digitale inclusie kan de kwaliteit en de toegankelijkheid van zorg en welzijn verbeteren, door mensen meer regie te geven over hun eigen gezondheid en welbevinden. Mensen kunnen via digitale middelen contact houden met hun zorgverleners, familie en vrienden, waardoor zij bijvoorbeeld minder eenzaam of geïsoleerd zijn. Ook kunnen zij gebruik maken van digitale diensten, zoals e-health, zelfhulp of domotica, om hun gezondheid te monitoren, te verbeteren of te ondersteunen[9].

3.1.6 Cultuur

Digitale inclusie kan de culturele diversiteit en participatie bevorderen, door mensen toegang te geven tot digitale culturele uitingen, zoals kunst, muziek, literatuur en erfgoed. Ook kunnen mensen via digitale middelen hun eigen cultuur delen, ontwikkelen en verrijken. Digitale inclusie in de cultuursector draagt bij aan de creativiteit, de identiteit en de sociale cohesie van mensen[10].

3.1.7 Sport

Digitale inclusie kan de sportieve activiteit en betrokkenheid stimuleren, door mensen te voorzien van digitale hulpmiddelen, zoals apps, wearables, games en platforms, om hun sportprestaties te meten, te verbeteren of te delen. Ook kunnen mensen via digitale kanalen informatie vinden over sportaanbod, evenementen en verenigingen. Digitale inclusie in de sportsector draagt bij aan de gezondheid, het plezier en de verbinding van mensen[11].

3.1.8 Democratie

Digitale inclusie kan de democratische betrokkenheid en invloed versterken, door mensen te informeren over politieke kwesties, standpunten en besluiten. Ook kunnen mensen via digitale wegen hun mening uiten, hun stem uitbrengen of hun belangen behartigen. Digitale inclusie in de democratische sector draagt bij aan de transparantie, de legitimiteit en de representativiteit van mensen.

Digitale inclusie raakt dus aan verschillende werkvelden in het maatschappelijk domein.

[7] *https://www.bmc.nl/sociaal-domein/versterken-sociale-basis/diversiteit-inclusie*
[8] *https://sociaaldomeinonline.nl/digitale-inclusie-in-het-sociaal-domein-2023/*
[9] *https://www.socialevraagstukken.nl/sociaal-werk-kan-niet-meer-zonder-digitale-technologie/*
[10] *https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/11/04/kabinet-pakt-regie-op-digitalisering*
[11] *https://www.digitaleoverheid.nl/overzicht-van-alle-onderwerpen/digitale-inclusie/*

3.2 Samenhang met andere digitale werkvelden

3.2.1 Digitale transformatie en digitalisering

Digitale transformatie en digitalisering bestrijken een breed scala aan technologische ontwikkelingen en het gebruik van digitale middelen in onze samenleving. Deze begrippen, ingebed in de bestuurlijke portefeuille 'Organisatie', richten zich op het optimaliseren van interne processen en dienstverlening, maar zijn niet primair gericht op het bewerkstelligen van gelijke participatie voor iedereen.

3.2.2 Digitale dienstverlening

Digitale dienstverlening, eveneens onderdeel van de bestuurlijke portefeuille 'Organisatie', omvat het aanbieden van services via digitale kanalen, zonder directe focus op het bevorderen van gelijke deelname en empowerment. Niettemin is het van belang op te merken dat doeltreffende digitale dienstverlening met begrijpelijke interfaces en toegankelijkheid bijdraagt aan het wegnemen van drempels voor diverse individuen, wat bijdraagt aan een inclusievere digitale samenleving.

3.2.3 Bewustzijn over betrouwbare bronnen en (cyber)veiligheid

Het bestrijden van desinformatie en cybersecurity zijn relevante (veiligheids)aspecten in de bredere digitale context. Desinformatie raakt aan het vermogen van individuen om betrouwbare bronnen te identificeren, en cybersecurity heeft als doel om digitale systemen en gegevens te beschermen. Door mensen te leren hoe zij zichzelf kunnen beschermen tegen digitale dreigingen, zoals phishing en hacken, wordt bijgedragen aan de cyberweerbaarheid en de 'online-veiligheid'. Bewustwording onder Rotterdammers wordt bevorderd via gemeentelijke campagnes in samenwerking met partners in relatie tot veiligheid.

4 Doelstellingen programma digitale inclusie

4.1 Vergroten van het bereik van digitale inclusie-initiatieven

Het belangrijkste doel van deze aanpak voor digitale inclusie is om de samenwerking te bevorderen tussen verschillende groepen en organisaties in Rotterdam die werken aan digitale inclusie. We willen ervoor zorgen dat iedereen die betrokken is, meer mensen kan bereiken dan ze nu afzonderlijk doen. Hiermee beogen we dat de Rotterdammer passende ondersteuning kan vinden.

Door samen te werken en goed georganiseerd te zijn, willen we een gemeenschappelijke basis creëren voor projecten die digitale inclusie bevorderen. Daarmee zorgen wij ervoor dat iedereen in Rotterdam meer gelijke kansen krijgt in de digitale wereld. Hier is hoe we dat gaan doen.

4.1.1 In kaart brengen bestaand en toekomstig aanbod

We willen samenwerken met bibliotheken, welzijnsaanbieders, scholen en andere betrokken partijen om een gemeenschappelijk platform te maken. Dit platform zal de verschillende projecten voor digitale inclusie samenbrengen, zodat Rotterdammers beter weten waar ze terecht kunnen. Verhoogde efficiëntie van inspanningen en middelen is een bijkomend voordeel.

Het doel is om niet alleen meer mensen te bereiken, maar ook om de kwaliteit van het lesmateriaal en de manieren van lesgeven te verbeteren. We willen zorgen voor inhoud en materiaal dat past bij wat mensen nodig hebben. Hierbij draait het erom te weten wat er allemaal is aan digitale inclusieprojecten in Rotterdam en wat er nog gaat komen. We willen mensen helpen om te ontdekken wat bij hen past en wat ze nodig hebben. Concreet betekent dit dat Rotterdammers die informeren naar een passende vorm van ondersteuning bij het ontwikkelen van digitale basisvaardigheden worden doorverwezen naar passend actueel aanbod.

4.1.2 Kennis en hulp

We willen onze kennis en hulp delen met de uitvoerende organisaties. Dit kan ook inhouden dat we bepaalde dingen ter beschikking stellen die nodig zijn, bijvoorbeeld lesmethoden ter ondersteuning van het huidige aanbod.We begrijpen dat digitale inclusie voor iedereen anders kan zijn. Daarom gaan we ons concentreren op het ontwikkelen van lesmaterialen en programma's die flexibel zijn en kunnen worden aangepast. Hierbij sluiten we onder andere aan op de verschillende niveaus van vaardigheden, leeftijden en achtergronden van Rotterdammers.

Dit resulteert in een flexibel 'curriculum digitale basisvaardigheden'. Dit curriculum wordt ook vrijblijvend ter beschikking gesteld aan uitvoerende organisaties die daarvan gebruik willen maken. In dit lesmateriaal zal ook aandacht zijn voor het veilig gebruik maken van digitale middelen, passend bij het niveau van de doelgroep (cyber-weerbaarheid).

4.2 (Helpen) zorgen voor veilig werkende apparaten en internettoegang

Zorgen voor veilig werkende apparaten en dat iedereen internet kan gebruiken, is belangrijk voor ons plan om iedereen digitaal mee te laten doen. Als mensen geen werkend apparaat hebben of geen stabiel internet, kunnen ze digitale hulpmiddelen, informatie en diensten niet optimaal gebruiken. Als mensen geen toegang hebben tot apparaten en internet, zullen initiatieven op het gebied van digitale inclusie minder effectief zijn. Het wordt dan lastiger om hen te ondersteunen en betrekken. Daarom bieden we overzicht in het lokale aanbod (i.r.t. de uitgifte van apparaten) en informeren we Rotterdammers over deze en nieuwe mogelijkheden. Daarnaast worden organisaties die veilig werkende apparaten ter beschikking willen stellen, gekoppeld aan digitale inclusie-initiatieven in de stad.

4.3 Civic AI-lab Rotterdam

Mensen in Rotterdam merken steeds vaker de effecten van technologie, zoals wanneer ze te maken krijgen met de uitkomsten van algoritmen, bijvoorbeeld gepersonaliseerde feeds en advertenties op digitale platforms.

Een algoritme is een wiskundige formule of model, dat wordt uitgevoerd middels een computer, om een probleem op te lossen, een vraag te beantwoorden, een voorspelling te doen, een beslissing te nemen of die te ondersteunen[12]. Digitale toepassingen zoals algoritmen kunnen ons dus helpen om efficiënter en doelmatiger te werken. Het biedt kansen om iedereen bij de samenleving te betrekken en onze dienstverlening te verbeteren.

We willen bij de ontwikkeling van algoritmen Rotterdammers betrekken. Wat we van ervaringen leren, is belangrijk om ervoor te zorgen dat technologie en algoritmen, geen onbedoelde of uitsluitende gevolgen hebben. We doen dit op plekken in de stad waar mensen samenwerken met deskundige trainers en vrijwilligers om hun digitale vaardigheden te verbeteren.

Participatie in algoritmen maakt deel uit van onze aanpak voor digitale inclusie in Rotterdam. Dit hoort bij ons plan om ongelijkheid en uitsluiting te voorkomen. De concrete resultaten van deze aanpak worden beschreven in hoofdstuk 6.

[12] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2021/09/24/richtlijnen-voor-het-toepassen-van-algoritmen-door-overheden-en-publieksvoorlichting-over-data-analyses

5 Acties

De volgende acties hangen samen met de doelen uit hoofdstuk 4.

Vergroten van het bereik

Rotterdams digitale inclusie ecosysteem (netwerk) verder in kaart brengen

Aanpak versnippering van aanbod.

De huidige opdrachten (deel van welzijnsopdracht) met betrekking tot digitale inclusie overzichtelijk maken, zodat we kunnen zien of hier mogelijkheden voor verbetering zijn.

Aanbod van alle uitvoerende organisaties op het gebied van digitale inclusie in kaart brengen

Verbeteren vindbaarheid aanbod. Inzicht krijgen in kwaliteit en bereik van het aanbod.

Welke partij biedt wat aan, welke doelgroep, locaties in de stad, programmering van het aanbod, vooropleidingseisen, andere voorwaarden?

Ontwikkelen van een stedelijke 'aanbodagenda digitale inclusie'. Presentabel en deelbaar maken van het aanbod op dat moment.

De Rotterdammers informeren en vergroten van het bereik.

Zorgen voor verwijzing (via verschillende kanalen, waaronder 14010) van mensen die ervoor kiezen om aan de slag te gaan met digitale vaardigheden.

De lege plekken (op de kaart) en moeilijkheden (bij het uitvoeren) identificeren, plannen maken en acties uitvoeren om ze op te lossen

Vergroten van het bereik, verbeteren van de kwaliteit, bijvoorbeeld door verbetering lesmateriaal.

Kan iedereen op een laagdrempelige manier (dicht bij huis) terecht voor ondersteuning op het gebied van digitale inclusie?

Subdoel

Toelichting

Samenwerkingen aangaan voor uitvoering en leren van specifieke proefprojecten

Afstemmen van lesmateriaal op verschillende behoeften van deelnemers aan digitale inclusie-initiatieven.

Het gaat hier om het lerend effect binnen het hele netwerk gericht op het ontwikkelen van flexibele, aanpasbare lesmaterialen en programma's die rekening houden met de diversiteit van vaardigheidsniveaus, leeftijden, achtergronden en andere (sociaal maatschappelijke) context.

Stedelijke publiekscampagne

Vergroten van het bereik middels bewustwording en verwijzing.

Herkenbaarheid. Waar kan je terecht voor ondersteuning op het gebied van digitale inclusie (ongeacht uitvoerende partij)? Naar het voorbeeld van "Make It Happen" (songfestival) en "We are all Kings and Queens" (Koningsdag).

Helpen zorgen voor veilig werkende apparaten en toegang

Aansluiten bij het landelijk initiatief in samenwerking met het SIDN-fonds en verschillende andere gemeenten en het ministerie van Binnenlandse Zaken om (mogelijkheden te verkennen om) in toegang tot stabiel internet te voorzien voor mensen die dat niet zelf kunnen regelen of bekostigen.

Vergroten van het bereik door het wegnemen van belemmeringen.

Om deel kunnen nemen aan de digitale laag van de samenleving heb je toegang tot internet nodig.

Dit is (inmiddels) een landelijk vraagstuk wat op een grotere schaal dan tot de gemeentelijke grenzen opgepakt wordt met het oog op de kosten en efficiency.

Met partners en betrokkenen werken aan een toekomstbestendig systeem voor het leveren en verdelen van veilige apparaten (zoals laptops, tablets en smartphones)

Vergroten van het bereik door het wegnemen van belemmeringen.

Hoe komen we op een efficiënte, toekomstbestendige en financieel verantwoorde wijze aan veilig werkende apparaten passend bij de behoefte(n) van de mensen voor wie we het doen?

Wie krijgt of welke organisaties krijgen wat/ welk apparaten onder welke voorwaarden?

Subdoel

Toelichting

Civic AI-Lab Rotterdam

Opstellen businesscase Rotterdams AI-lab

Platform creëren voor educatie, transparantie over algoritmegebruik door de gemeente en een plaats waar gemeente en Rotterdammers samen algoritmen kunnen ontwikkelen voor gebruik door de gemeente.

Wat wordt het precies? Wat gaat het kosten? Met welke partijen kunnen we samen optrekken om de kosten te delen? Wat levert het op?

Opzetten AI-lab

Zie opsomming in paragraaf 6.2.

Logisch vervolg op (besluitvorming op basis van) de businesscase.

Ontwikkelen van een methode waarmee participatie op (de inzet van) algoritmen georganiseerd kan worden

De mogelijkheid bieden aan gemeenschappen/groepen Rotterdammers om hun perspectieven, behoeften en zorgen te delen m.b.t. de ontwikkeling en het gebruik van algoritmen.

Door met Rotterdammers in hun buurt het gesprek aan te gaan over een concreet maatschappelijk vraagstuk, zal ervaring worden opgedaan tijdens de ontwikkeling van een methodische aanpak op de inzet en ontwikkeling van niet-punitieve algoritmen.

Subdoel

Toelichting

6 Het organiseren van participatie op algoritmen

Technologische ontwikkelingen gaan razendsnel en techniek kan steeds meer autonoom werken. Digitale toepassingen bieden kansen bij het efficiënter en effectiever werken; het bereiken van Rotterdammers en het verbeteren van onze dienstverlening aan hen. Tegelijkertijd is het belangrijk dat een balans wordt gevonden tussen de technologische mogelijkheden en maatschappelijke waarden en wensen.

Dit vraagt om een continue reflectie op de doelen, waarden en normen die ten grondslag liggen aan de technologische toepassingen. Daarom gaan we actief samenwerken met de Rotterdammers, wetenschap, bedrijfsleven en maatschappelijke partners. Dit geeft ons vanuit alle perspectieven en ervaringen waardevol inzicht om bij het ontwikkelen, inzetten en evalueren van technologische toepassingen het gesprek te voeren over doel, effect en impact op democratische grondwaarden. Dit helpt ons – samen met Rotterdammers – te bepalen hoe technologie, data en algoritmes kunnen worden ingezet voor maatschappelijke vraagstukken, welke dilemma's daarbij bestaan en verkennen we hoe gebruik van technologie ongewenste uitkomsten kan voorkomen.

Als stad die digitale inclusie nastreeft, begrijpen we dat algoritmen zowel grote kansen als uitdagingen met zich meebrengen. Omdat deze technologie snel ontwikkelt, is het extra belangrijk dat mensen betrokken zijn bij hoe ze worden gebruikt en wat ze betekenen. We zetten daarom in op actieve participatie van Rotterdammers bij het algoritmegebruik van de gemeente.

Via participatie van burgers, maatschappelijke partners, wetenschap en bedrijfsleven willen we dit realiseren. Daarin streven we naar een gidsende rol om andere organisaties aan te moedigen dit voorbeeld te volgen en participatienetwerken op te bouwen.

6.1 Ambities

Met verantwoord gebruik van technologieën, zoals algoritmen willen we:

- De rechten van Rotterdammers beschermen en voorkomen dat algoritmen ongewenste, uitsluitende effecten hebben.
- Rotterdammers actief begrip geven over hoe algoritmen werken en stimuleren dat organisaties duidelijk zijn over hun algoritmegebruik.

6.2 Doelen van participatie op algoritmen

1. **Betrokkenheid van burgers:** Als we Rotterdammers een actieve rol geven in het maken en gebruiken van algoritmen, kunnen ze hun perspectieven en behoeften delen. Dit versterkt hun stem in de inzet van algoritmen, helpt ervoor te zorgen dat technologie voor iedereen werkt en versterkt onze transparantie over het gebruik van algoritmen.
2. **Leren en begrijpen:** Door mensen kennis te laten maken met gemeentelijke algoritmen, begrijpen ze beter hoe deze technologie werkt. Hierdoor gaan meer mensen digitale oplossingen bewuster gebruiken, wat digitale inclusie bevordert.
3. **Samenwerken en kennis delen:** Door samen te werken ontstaan door de verschillende perspectieven van mensen slimme oplossingen die passen bij de Rotterdammer.

Door participatie op algoritmen te organiseren als onderdeel van digitale inclusie, zetten we technologie eerlijk in met als doel ongelijkheid in de digitale wereld te verminderen. Concreet betekent dit dat specifieke doelgroepen gericht worden benaderd (onder andere belangenorganisaties of andere vertegenwoordigers) om te participeren bij de ontwikkeling van algoritmen waarvan verwacht wordt dat deze het leven van deze doelgroep kunnen raken.

6.3 Een Rotterdams Civic AI Lab

Rotterdam gaat een Civic AI Lab ontwikkelen. Met het Civic AI Lab creëren we een platform voor educatie, transparantie over algoritmegebruik door de gemeente en een plaats waar gemeente en Rotterdammers samen algoritmen kunnen ontwikkelen voor gebruik door de gemeente. We leggen daarbij de nadruk op sociaal maatschappelijke kansen, het voorkomen van ongewenste uitkomsten van het gebruik van technologie, ethiek en het herstel van vertrouwen in de overheid.

Daarbij betrekken we actief de mensen voor wie we het doen (de Rotterdammers), andere overheden, maatschappelijke partners, de industrie en de academische wereld (wetenschap) bij het formuleren van de onderzoeksvragen, doelstellingen en methoden voor het ontwikkelen en toepassen van algoritmetoepassingen en andere vormen van kunstmatige intelligentie.

In het Civic AI Lab doen we het volgende:

1. In gesprek gaan met Rotterdammers over wat algoritmen zijn, hoe dit ons dagelijks leven beïnvloedt en hoe de gemeente gebruik maakt van algoritmetoepassingen.
2. Samen met burgers en/of maatschappelijke partners en de wetenschap ontwikkelen van algoritmetoepassingen die gebruikt kunnen worden door de gemeente in de dienstverlening aan de samenleving.
3. Identificeren van de belangrijkste uitdagingen en kansen rond het gebruik van technologie en de effecten daarvan op het gebied van sociale rechtvaardigheid, inclusie, diversiteit en duurzaamheid in de stad en de samenleving. Hiermee willen we het maatschappelijke debat stimuleren en een rol als gids vervullen.
4. Delen van de kennis, ervaringen en best practices die voortkomen uit het onderzoek in het Civic AI Lab met andere steden, andere overheden en maatschappelijke partners die geïnteresseerd zijn in het bevorderen van het welzijn van de samenleving door middel van AI. Met deze bijdrage willen we ook bijdragen aan betere regulering van AI in het publieke domein.
5. Ontwikkelen van een maatschappelijke code voor de stad Rotterdam met als doel verantwoord gebruik van algoritmetoepassingen te bevorderen. Rotterdam draagt deze code actief uit en stimuleert maatschappelijke partners en bedrijven deze code te omarmen.

Met het opzetten van een Civic AI-lab zetten we een volgende stap in de volwassenheid van de algoritme-organisatie binnen de gemeente: we hebben nadrukkelijk oog voor de maatschappelijke impact van algoritmetoepassingen en onze rol als gids in deze complexe materie. Op de volgende pagina vindt u een specificering van de acties.

Tijdspad Civic AI-Lab Rotterdam

2023

Gesprek met Rotterdammers

Eerste gesprek als try out in 2023. Gespreksformat uitwerken en in 2024 zes gesprekken met de Rotterdammers organiseren. Op dit moment is onvoldoende bekend welke vragen concreet leven bij de Rotterdammers. Via het bestaande UX-lab gaan we met Rotterdammers in gesprek over vragen rond algoritmes.

Op basis daarvan werken we een gespreksaanpak uit die in 2023 als try out wordt uitgevoerd, aangescherpt zodat in 2024 zes gesprekken in de stad kunnen worden georganiseerd. Andere voorbeelden zijn openbare consultaties, workshops en panels waarbij belanghebbenden, experts en leden van het publiek kunnen bijdragen met hun inzichten en zorgen.

2024

Maatschappelijk debat

Symposium organiseren in 2024 over uitdagingen en kansen technologie met landelijke, Rotterdamse partijen en de Rotterdammers.

Dit is een eerste invulling van het identificeren van kansen en uitdagingen en het voeren van het maatschappelijke debat hierover. Daarmee wordt de eerste oogst opgehaald voor een maatschappelijke code voor verantwoord gebruik van algoritmetoepassingen in de stad.

2023/ 2024

Wetenschappelijk onderzoek

Onderzoek naar de uitleg over algoritmes en het belang ervan. Met name gericht op het belang van passende uitleg over algoritmetoepassingen van bijvoorbeeld de gemeente te verduidelijken.

Faciliteren en verdiepen bestaande samenwerkingen rondom algoritmen en AI met de Hogeschool Rotterdam (HRO), InHolland en de Erasmus Universiteit Rotterdam (Erasmus Center for Data Analytics (ECDA)).

Gastwetenschappers vanuit verschillende vakgebieden en ervaringsdeskundigen uitnodigen voor lezingen en panels op aansprekende onderwerpen (Bits of Freedom).

EIND 2023, BEGIN 2024

Ontwikkelen AI-lab

Uitwerken van de business case voor besluitvorming eind 2023 / begin 2024 om inzicht te bieden in de benodigde structurele middelen en personele capaciteit voor een effectief Rotterdams AI-lab.

Tijdspad Civic AI-Lab Rotterdam

ZOMER 2024

NAJAAR 2024

Opening AI-lab

Afhankelijk van besluit-vorming op de business case richten we voor zomer 2024 het AI-lab in en kan dit fungeren als basis voor de gesprekken met burgers.

Burgerschaps-educatie

We zetten in op educatie en bewustwording rondom algoritmen en hun impact op de samenleving.

Door Rotterdammers te voorzien van de nodige kennis en vaardigheden kunnen ze actief deelnemen aan het debat en beter geïnformeerde standpunten innemen.

Multi-stake holder samenwerking

We faciliteren de samenwer-king tussen verschillende belanghebbenden, waaronder overheidsinstanties, technolo-gische bedrijven, academici, maatschappelijke organisaties en Rotterdammers.

Door een diverse groep mensen met verschillende perspectieven samen te brengen, kan er een breder begrip ontstaan en kunnen verschillende belangen worden afgewogen.

Maatschappe-lijke code

In samenwerking met andere overheden, maatschappelijke partners en mogelijk andere Europese steden (o.a. Bordeaux, Madrid en Riga) stellen we een maatschappelijke code op als leidraad voor verantwoord gebruik van algoritmetoepassingen.

Inzet is deze code in het najaar van 2024 vast te stellen.

7 Begroting

Onderstaande begroting betreft een eerste prognose van de kosten om acties behorende bij de doelen uit te voeren. De verantwoording van de middelen vindt plaats via de reguliere P&C-cyclus. Ook wordt u met jaarlijkse voortgangsbrief geïnformeerd over het Programmaplan Digitale Inclusie.

Programmaplan Digitale inclusie

		2024	2025
4.1	Vergroten bereik van digitale inclusie-initiatieven	€ 575.000	€ 575.000
4.2	(Helpen) zorgen voor veilig werkende apparaten	€ 975.000	€ 975.000
4.2	Internettoegang	€ 300.000	€ 300.000
4.3	Civic AI-Lab Rotterdam	€ 425.000	€ 425.000
3.2.3	Cyberweerbaarheid (bewustwording)	€ 125.000	€ 125.000
	Implementatie en inkoopprocedures	€ 100.000	€ 100.000
		€ 2.500.000	€ 2.500.000

Bijlage 1: Bij digitale inclusie betrokken partijen in Rotterdam

Digitale inclusie is een ingewikkelde en veranderende maatschappelijke uitdaging dat veel verschillende mensen en organisaties in Rotterdam aangaat. Verschillende groepen werken actief aan het zorgen dat iedereen toegang heeft tot digitale mogelijkheden. Bijvoorbeeld bibliotheken, hulporganisaties, scholen, vrijwilligersgroepen, (sociaal) ondernemers en de in het coalitieakkoord genoemde IT-campus. Hun inzet is belangrijk om digitale ongelijkheid te verminderen en gelijke kansen te bieden aan alle Rotterdammers.

Welzijnsaanbieders en scholen

Welzijnsaanbieders en scholen zijn belangrijk voor digitale inclusie. Ze bieden programma's en workshops om verschillende digitale vaardigheden te leren, niet alleen voor jongeren, maar ook voor volwassenen en ouderen. Het aanbod voor senioren komt voort uit de welzijnsopdracht van de gemeente.

Bibliotheken

De bibliotheken in Rotterdam zijn waardevolle plekken voor mensen die graag de digitale wereld willen ontdekken. Hier hebben bezoekers gratis toegang tot computers en internet, en kunnen ze ook training en hulp krijgen om digitale vaardigheden te leren. Bibliotheken bieden workshops, technologische training en online educatieve bronnen om digitale vaardigheden te vergroten. In bibliotheken zijn de zogenaamde Informatiepunten Digitale Overheid (kortweg IDO's) ingericht. Deze informatiepunten richten zich op[12] vragen over de (digitale) overheid waaronder DigiD, belastingen en toeslagen, zorg, uitkeringen, gezondheidsverklaring voor het rijbewijs, AOW en pensioen, boetes, identiteitsbewijzen en studiefinanciering.

De samenwerking met de bibliotheek zoeken we dan ook vooral waar het om het ontwikkelen van bredere digitale vaardigheden (dus los van vragen over de digitale Rijksoverheid), het kunnen beschikken over een veilig werkend apparaat of over de toegang tot internet gaat.

Vrijwilligers, belangenorganisaties en sociaal ondernemers

Vrijwilligers, belangenorganisaties zoals de Brede Raad 010, en sociaal ondernemers dragen bij aan digitale inclusie. Ze vragen aandacht van overheid en andere organisaties voor het belang van digitale inclusie en organiseren gerichte programma's. Ze focussen vaak op specifieke groepen en bieden persoonlijke ondersteuning.

De samenwerking tussen genoemde verschillende soorten partijen vormt een netwerk dat digitale inclusie stimuleert. Dit multidisciplinaire ecosysteem benadrukt het gemeenschapsgerichte karakter van digitale inclusie in Rotterdam en het belang van samenwerking om digitale ongelijkheid te verminderen. De gemeente werkt onder de naam "Partners in Digitaal Meedoen" aan een samenwerking tussen deze partijen in de stad.

[12] *https://www.informatiepuntdigitaleoverheid.nl*

www.rotterdam.nl

Gemeente
Rotterdam